

چگونه حقوق در جنگ پشتیبانی می‌کند؟

هاجر سیاه رستمی
دانشجوی دکترای حقوق بین‌الملل

Marco Sassoli & Antoine Bouvier, *HOW DOES LAW PROTECT IN WAR?*, Geneva: ICRC, 1999, 1429 pages.

کارآیی حقوق بین‌الملل بشردوستانه را در دانشکده‌های حقوق، علوم سیاسی و روابط بین‌الملل سراسر جهان ترویج کند و برای فعالان در این زمینه کتاب مرجعی در مورد رویه معاصر در حقوق بین‌الملل بشردوستانه تهیه کند.

این کتاب از هر حیث در زمینه حقوق بشردوستانه جامع و مانع است و برای

کتابی که معرفی می‌شود یکی از انتشارات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ است. کمیته براساس وظیفه خود مبنی بر نشر و ترویج دانش حقوق بین‌الملل بشردوستانه این کتاب را منتشر کرده است. کتاب در واقع یک کتاب مرجع در زمینه حقوق بشردوستانه است و صلیب سرخ با انتشار آن قصد داشته آموزش مبتنی بر عملکرد و

پژوهشگران امکان دسترسی به مجموعه کاملی از اطلاعات مورد نیاز را فراهم می‌کند. به نظر نویسنده‌ی این سطور، هیچ نقطه ضعف و مجال انتقادی در این کتاب وجود ندارد. تنها نکته‌ای که می‌توان در رابطه با کتاب یاد کرد این است که باید امکان روزآمد کردن اطلاعات آن - به ویژه اطلاعات مندرج در فصل دوم آن - فراهم شود تا همواره ارزش علمی آن در همین سطح از مطلوبیت باقی بماند.

در مجموع این کتاب، بسیار ارزشمند و قابل تحسین است و بهره‌گیری از آن به پژوهشگران در زمینه حقوق بشر و حقوق بشردوستانه توصیه می‌شود - کتاب در کتابخانه کمیته ملی حقوق بشردوستانه موجود و در دسترس است. - کتاب مشتمل بر سه بخش است.

بخش نخست: مبانی حقوق بین‌الملل بشر دوستانه

بخش نخست، حاوی رؤوس مطالب حقوق بین‌الملل بشردوستانه است. این بخش دربردارنده ۱۵ فصل است:

فصل یکم: مفهوم و هدف حقوق

بین‌الملل بشردوستانه؛

فصل دوم: حقوق بین‌الملل بشردوستانه به عنوان شاخه‌ای از حقوق بین‌الملل عمومی؛

فصل سوم: پیشرفت تاریخی حقوق بین‌الملل بشردوستانه؛

فصل چهارم: منابع حقوق بین‌الملل بشردوستانه؛

فصل پنجم: تفاوت اساسی غیر نظامیان و رزمندگان؛

فصل ششم: رزمندگان و اسرای جنگی؛

فصل هفتم: حمایت از مجروحین، بیماران و کشتی‌شکستگان؛

فصل هشتم: حمایت از غیر نظامیان؛

فصل نهم: هدایت درگیری؛

فصل دهم: حقوق جنگ دریایی؛

فصل یازدهم: حقوق جنگ هوایی؛

فصل دوازدهم: حقوق مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی؛

فصل سیزدهم: اجرای حقوق بین‌الملل بشردوستانه؛

فصل چهاردهم: حقوق بین‌الملل بشردوستانه و حقوق بشر؛

فصل پانزدهم: کمیته بین‌المللی صلیب سرخ.

این بخش که زیربنای کتاب را تشکیل می‌دهد خلاصه‌ای از حقوق بین‌الملل بشردوستانه و مشتمل بر ۲۳۰ صفحه است. در این قسمت مسایل مختلف حقوق بشردوستانه به اختصار بیان شده است. تحت هر عنوان، متنی مختصر توسط نویسندگان نوشته شده و مقالات، کتب و اسنادی که توضیح دهنده موضوع هستند در ذیل هر موضوع درج شده است. به علاوه لیستی از قضایای مرتبط با آن موضوع در پایان هر عنوان آمده است که متن این اسناد در بخش دوم کتاب موجود است. برای آشنایی با این بخش و تقریب موضوع به ذهن فصل چهاردهم این بخش را که به موضوع حقوق بین‌الملل بشردوستانه و حقوق بشر اختصاص دارد معرفی و بررسی می‌کنیم.

این بخش دربردارنده ۱۰ صفحه است. در این قسمت به اختصار و مقدمتاً توضیحی در مورد منشا و قلمرو حقوق بشر و حقوق بین‌الملل بشردوستانه داده شده است. (ص ۲۶۳) در این مقدمه آمده

است که حقوق بین‌الملل بشردوستانه به عنوان حقوق درگیری‌های مسلحانه بین‌المللی به وجود آمده و توسعه یافته و به این ترتیب دارای زمینه‌های تاریخی است و هدف اصلی آن حمایت از افراد از طریق تنظیم قواعد حاکم بر روابط دولت‌هاست. اما حقوق بشر به تازگی مورد توجه حقوق بین‌الملل واقع شده و تا همین اواخر یک موضوع حقوق داخلی کشورها بوده است و دربردارنده قواعدی است که حقوق فردی افراد (و به تازگی گروه‌ها) را در برابر دولت به ویژه دولت متبوعشان توصیف می‌کنند. این هر دو رشته امروزه تدوین شده‌اند. حقوق بین‌الملل بشردوستانه در یک سیستم گسترده بین‌المللی از اسناد الزام‌آور جهانی که در آن اسناد جدیدتر و خاص‌تر روابطشان را با اسناد قدیمی‌تر و عام‌تر نشان می‌دهند تدوین شده اما حقوق بشر در شمار زیادی از اسناد اعم از منطقه‌ای و جهانی، الزام‌آور و اختیاری، مربوط به همه حقوق عموماً یا برخی حقوق خصوصاً گنجانده شده است. حقوق بشر با توجه به ریشه و قواعد فلسفی‌اش بر همه افراد و

در همه جا اعمال می‌شود و لذا نسبت به حقوق بین‌الملل بشردوستانه تأثیر بیشتری بر افکار عمومی و سیاست‌های بین‌المللی دارد و حتی خود حقوق بین‌الملل بشردوستانه هم تحت تأثیر افکار حقوق بشری است. سپس برای آنکه خواننده علاقه‌مند بتواند اطلاعاتی تکمیلی در این خصوص به دست آورد برخی منابع معرفی شده‌اند.^(۱)

پس از این مقدمه، مطالب این فصل به سه قسمت تقسیم شده است: زمینه اجرا، حقوق مورد حمایت و اجرا. در قسمت زمینه اجرا (ص ۲۶۴) آمده است که حقوق بین‌الملل بشردوستانه تنها در مخاصمات مسلحانه اجرا می‌شود اما حقوق بشر بین‌المللی همواره در همه زمانها و مکانها لازم‌الاجراست. برخی از قواعد حقوق بشر که عنوان «هسته سخت» را بر خود دارند اصلاً قابل تعلیق نیستند، اما حقوق دیگر در برخی شرایط که منافع ملی به خطر بیافتند قابل تعلیقند. سپس سند مربوطه معرفی شده است.^(۲) در ادامه آمده است که در زمینه وضعیت‌های شورش و اغتشاش داخلی شکافی در

حقوق بین‌الملل وجود دارد و قواعد حمایتی در این رابطه تدوین نشده‌اند و برای مطالعه بیشتر به قضایا و سند مربوط ارجاع شده و منابع لازم معرفی شده‌اند.^(۳) در ادامه این قسمت در مورد افراد مورد حمایت آمده است که حقوق بین‌الملل بشردوستانه گروهی از افراد را که بیشتر اتباع طرف دشمن هستند به عنوان اشخاص مورد حمایت معرفی می‌کند، حال آنکه حقوق بشر بین‌الملل اساساً از همه افراد حمایت می‌کند. (ص ۲۶۵) همچنین در مورد روابط مورد نظر گفته شده که حقوق بین‌الملل بشردوستانه بر روابط افراد - دولت‌ها، دولت‌ها با هم و افراد با هم حاکم است،^(۴) حال آنکه حقوق بشر بین‌الملل بر روابط افراد با دولت‌ها حکومت می‌کند.^(۵) ذیل سر فصل‌های اشخاص مورد حمایت و اجرا نیز به همین ترتیب توضیحاتی ارائه شده است (ص ص ۲۷۲-۲۶۶).

بخش دوم: کیس‌ها و اسناد

این قسمت بخش اصلی کتاب است که ۱۹۳ کیس را در خود دارد و مشتمل بر

۱۱۵۳ صفحه است. محتوای کیس‌ها براساس عنوانشان متفاوت است اما اغلب مشتمل بر آرای دادگاه‌های ملی و بین‌المللی، قطعنامه‌های شورای امنیت، گزارش رسانه‌ها، و اسناد منتشر شده کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و سازمان‌های غیر حکومتی است. خواننده می‌تواند قضایا و اسناد را به ترتیب جغرافیایی و زمانی در این بخش بیابد. هر کیس و سند براساس موضوعات خاص حقوق بین‌الملل بشردوستانه که در بخش نخست کتاب آمده دقیقاً ویرایش شده است.

ابتکار این بخش در قسمت دوم هر کیس است که تحت عنوان «مباحثه» پرسش‌هایی را برای خواننده طرح کرده و مسایلی را در ارتباط با قضیه موجود مطرح می‌کند. این پرسش‌ها در کتاب پاسخ داده نشده‌اند، زیرا نویسندگان کتاب بر این عقیده‌اند که چون برخی پرسش‌ها پاسخ قاطع و روشنی ندارند و یا اینکه برخی از آنها محل بحث و مشاجره‌اند و پاسخ‌های متفاوتی می‌تواند به آنها داده شود، پاسخ دادن به آنها مناسب نیست. با این وجود این پرسش‌ها توجه خواننده را

به همه موضوعات مندرج در حقوق بین‌الملل بشردوستانه در ارتباط با یک قضیه مطرح شده جلب کرده و سیستمی برای بحث در مورد آن تدارک می‌بینند. به علاوه برای اینکه به خواننده در دادن پاسخ به پرسش‌ها کمک شود مواد مرتبط کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل‌های الحاقی پس از هر پرسش ذکر شده است. گرچه متن این معاهدات در کتاب نیامده است. این پرسش‌ها تنها پس از کیس‌ها مطرح شده اما پس از اسناد مباحثه‌ای طرح نشده است. این بخش مشتمل بر دو فصل است: فصل یکم: گزاره‌های عمومی در مورد حقوق بین‌الملل بشردوستانه شامل مباحث معاهدات عمومی چند جانبه، دیگر موافقت‌نامه‌های بین‌المللی، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر، قوانین ملی، آرای ملی و اسناد خصوصی.

در این قسمت اسناد مهم مربوط به حقوق بشردوستانه بین‌المللی درج شده‌اند. این فصل به ۹ مبحث تقسیم شده است. مبحث نخست به معاهدات عمومی چند جانبه در خصوص حقوق

بشردوستانه اختصاص دارد و در آن ۱۲ کیس و سند آمده است. این موارد که البته به اختصار و نه کامل درج شده‌اند عبارتند از: مقررات لاهه ۱۹۰۷، پروتکل ۱۹۲۵ ژنو راجع به سلاح‌های شیمیایی، کنوانسیون ژنو ۱۹۸۰ راجع به ممنوعیت یا محدودیت استفاده از سلاح‌های متعارف که به نظر می‌رسد موجب رنج زاید یا تأثیرات کورکورانه می‌شوند، پروتکل ژنو ۱۹۸۰ راجع به قطعات یافت‌نشده (پروتکل نخست)، پروتکل ژنو ۱۹۸۰ راجع به ممنوعیت یا محدودیت استفاده از سلاح‌های آتش‌زا (پروتکل سوم)، پروتکل ژنو ۱۹۸۰ راجع به سلاح‌های لیزری کورکننده (پروتکل چهارم)، پروتکل اصلاحی ۱۹۹۶ ژنو راجع به ممنوعیت یا محدودیت استفاده از مین‌ها، تله‌های پنهانی و دیگر نقشه‌ها، کنوانسیون ۱۹۹۷ اتاوا راجع به ممنوعیت استفاده، ذخیره‌سازی، تولید و داد و ستد مین‌های ضد نفر و نابودسازی آنها، گزارش سازمان ملل متحد راجع به مسأله استفاده از سربازان مزدور، کنوانسیون ۱۹۹۳ پاریس راجع به ممنوعیت توسعه، تولید،

ذخیره‌سازی و استفاده از سلاح‌های شیمیایی و نابودسازی آنها، کنوانسیون راجع به امنیت کارکنان ملل متحد و اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری. در ادامه و در مبحثی که عنوان دیگر اسناد بین‌المللی را بر خود دارد کنوانسیون ۱۹۶۹ سازمان وحدت آفریقا راجع به برخی جنبه‌های مسأله پناهندگی، توافقنامه ۱۹۹۳ کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و سویس، توافقنامه ۱۹۹۳ راجع به حمایت از قربانیان مخاصمات مسلحانه و توافقنامه میان کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و دیوان کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق راجع به افراد در انتظار محاکمه در این دیوان ذکر شده‌اند. مبحث سوم برخی اسناد مربوط به کمیته بین‌المللی صلیب سرخ از جمله اساسنامه کمیته، کمیسیون بین‌المللی حقیقت‌یاب، سرویس ردیابی و جستجو، قوانین نمونه راجع به علایم و مجموعاً ۱۴ سند را در خود دارد. مبحث چهارم مربوط به نشست‌های دوره‌ای کشورهای عضو کنوانسیون‌های ژنو است و سند مربوط به نخستین نشست را در خود دارد. مبحث پنجم برخی اسناد

حقوق بشردوستانه‌ای ملل متحد از جمله اعلامیه ترکیه راجع به حداقل استانداردهای حقوق بشردوستانه و اصول راهنمای راجع به آوارگان داخلی و رأی دیوان بین‌المللی دادگستری راجع به سلاح‌های هسته‌ای را منعکس می‌کند. مبحث ششم به قوانین ملی می‌پردازد و در آن به برخی قوانین ملی مانند قانون جزای نظامی سوییس، قانون ملی غنا راجع به علائم صلیب سرخ و هلال احمر، قانون بلژیک راجع به صلاحیت جهانی، قانون ایالات متحده راجع به جنایات جنگی اشاره شده است. مبحث هفتم به بیانیه‌های ملی تخصیص یافته و برخی از بیانیه‌ها از جمله بیانیه فدراسیون روسیه راجع به جانشینی در معاهدات حقوق بین‌الملل بشردوستانه، رزرو لهستان، مجارستان، روسیه فدراتیو به ماده ۸۵ کنوانسیون سوم و برخی بیانیه‌های دیگر را در خود دارد. مبحث هشتم به برخی آرای دادگاه‌های ملی و مبحث نهم به بیانیه‌های خصوصی از جمله بیانیه سن رمو راجع به حقوق قابل اعمال بر مخاصمات مسلحانه دریایی اختصاص دارد (صص ۶۲۵-۲۹۷).

عنوان فصل دوم «کیس‌ها و اسناد مربوط به مخاصمات مسلحانه گذشته و کنونی» است که ۴۱ درگیری مسلحانه ذیل را (به ترتیب الفبایی) معرفی و بررسی می‌کند: جنگ داخلی آمریکا، جنگ داخلی اسپانیا، جنگ جهانی دوم (آرای دادگاه متفقین در آلمان)، جنگ داخلی چین، جنگ کره، مجارستان، کوبا، گوا، یمن، مالزی، کنگو، ویتنام، نیجریه، درگیری هند و پاکستان، جنگ اعراب و اسرائیل، شیلی، درگیری در آمریکای مرکزی، گرانادا، عملیات ایالات متحده در پاناما، اتیوپی، اریتره، سومالی، آفریقای جنوبی، جنگ یکم خلیج فارس، جنگ دوم خلیج فارس، آرژانتین و فالکلند/مالویناس، سریلانکا، سومالی، جنگ یوگسلاوی سابق، جنگ در منطقه Great lake، قفقاز جنوبی، کلمبیا، برمه، پرو، ترکیه، افغانستان، هند، سودان، چین، آلبانی، هلند، صحرای غربی و ایالات متحده آمریکا.

از جمله و برای نمونه می‌توان به مطالعه درگیری مسلحانه یوگسلاوی سابق اشاره کرد که به طرز بسیار قابل توجه تنظیم و تدوین شده است. به این ترتیب

که اوضاع سرزمین یوگسلاوی سابق از آغاز دهه نود و شرایط بروز درگیری در منطقه و سپس مراحل بروز درگیری در جمهوریهای مختلف یوگسلاوی به صورت گام به گام شرح داده شده است. آنگاه برخی اسناد از جمله توافقنامه‌های میان این جمهوری‌ها و یادداشت‌های تفاهمی که بین آنها تبادل شده و قطعنامه‌های مرتبط شورای امنیت درج شده‌اند. به دنبال آن اسناد مربوط به موضع کشورهای ثالث، واکنش جامعه بین‌المللی از جمله قطعنامه‌های شورای امنیت، گزارش دبیر کل، اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق آمده و سپس برخی آرای این دیوان از جمله رای دیوان در پرونده معروف Tadic و آرای دادگاه‌های ملی از قبیل دادگاه‌های فرانسه، ایالات متحده، سوئیس و کرواسی معرفی شده‌اند.

استفاده از منابع این بخش در کنار مطالعه کلیات مندرج در بخش نخست خواننده را به کسب درک صحیح و کامل از موضوع مورد نظر راهنمایی می‌کند و می‌تواند کامل‌ترین منبع برای مطالعه

موضوعات حقوق بشردوستانه باشد. به نظر می‌رسد که بخش دوم کتاب تا کنون نظیر نداشته و پیش از این هیچ مجموعه مشابهی از کلیه اسناد مرتبط به چاپ نرسیده است.

بخش سوم: رئوس مطالب آموزشی

این قسمت، چکیده‌ای از مطالب آموزشی را برای استنادانی که قصد دارند دوره‌های آموزشی حقوق بین‌الملل بشردوستانه برگزار کنند یا به معرفی این رشته پردازند در ۳۵ صفحه، ارایه می‌کند. هدف کاربرد این بخش در دانشکده‌های حقوق است، اما دانشکده‌های دیگر مانند دانشکده خبرنگاری هم مورد نظر واقع شده است. این بخش مشتمل بر سه فصل است:

فصل یکم: برخی نکات در مورد

آموزش حقوق بین‌الملل بشردوستانه

در این قسمت در آغاز دو پرسش در مورد آموزش حقوق بشردوستانه مطرح شده است. نخست اینکه چرا باید حقوق بین‌الملل بشردوستانه را آموزش داد؟ کتاب پنج دلیل را برای این آموزش بر

می‌شمرد. یکم، آموزش تفکر حقوقی؛ دوم، گسترش «عدالت» در درگیری‌های مسلحانه؛ سوم، اینکه حقوق بین‌الملل بشردوستانه نقطه عطف و کانون حقوق بین‌الملل است؛ چهارم، اینکه همه دانشجویان باید با اصول اساسی حقوق بین‌الملل بشردوستانه آشنا باشند و پنجم، به خاطر اینکه بعضی دانشجویان برای شغل آینده خود باید از حقوق بین‌الملل بشردوستانه مطلع باشند.

پرسش دوم این است که چگونه باید حقوق بین‌الملل بشردوستانه را آموزش داد؟

پاسخ نویسندگان کتاب این است: نخست با ارتباط دادن نظر و عمل؛ دوم، با استفاده از متدولوژی‌های مختلف؛ سوم، با انتخاب نوع مطالب آموزشی براساس موضوع دوره‌های آموزشی و طول مدت دوره‌ها؛ چهارم، اینکه خلاصه‌گویی و پرداختن به کلیات گاهی بهتر از جزئی‌نگری است؛ پنجم، اینکه پیش از آموزش حقوق بشردوستانه باید ذهن دانشجویان را با کلیات و اصول حقوق بین‌الملل آشنا کرد؛ ششم، با آموزش پیام‌های اصلی

حقوق بشردوستانه که عبارتند از: درک سازوکارهای اجرایی حقوق بشردوستانه، ارتباط میان حقوق بشردوستانه و حقوق بشر، تفاوت میان Jus ad bellum (حقوق جنگ) و Jus in bello (حقوق در جنگ)، ضرورت تفکیک انواع مختلف درگیری‌های مسلحانه و افرادی که رژیم‌های مختلفی به موجب حقوق بین‌الملل بشردوستانه بر آنها اعمال می‌شود. (صص ۱۴۵۵-۱۴۵۱).

فصل دوم: دوره‌های آموزشی

این فصل، معرفی دوره‌های آموزشی حقوق بین‌الملل بشردوستانه در دوره‌های ۲۰، ۲۸، ۴ و ۲ جلسه‌ای است. در این قسمت به تفکیک، برای چهار گونه دوره آموزشی حقوق بشردوستانه شامل یک دوره بیست جلسه‌ای، یک دوره هشت جلسه‌ای، یک دوره چهار جلسه‌ای و یک دوره دو جلسه‌ای برنامه ریزی شده و در حقیقت طرح درسی برای هر یک از جلسات این دوره‌ها نوشته شده است. برای نمونه دوره چهار جلسه‌ای به ترتیب ذیل برنامه ریزی شده است:

درس یکم: اصول حقوق بین‌الملل
بشردوستانه و ارتباط آنها با درگیری‌های
مسلحانه معاصر

- مفهوم و فلسفه حقوق بین‌الملل
بشردوستانه

- تمایز میان غیر نظامیان و رزمندگان
درس دوم: حقوق جنگ در حقوق
بین‌الملل معاصر و در جامعه بین‌المللی
معاصر

- منابع حقوق بین‌الملل بشردوستانه
- Jus in bello و Jus ad bellum در
منشور ملل متحد

- خصوصیت تکمیل‌گری حقوق
بین‌الملل بشردوستانه و حقوق بشر
بین‌الملل

درس سوم: انواع مختلف درگیری
مسلحانه

- مفهوم درگیری مسلحانه
- تفکیک میان درگیری‌های مسلحانه
بین‌المللی و غیر بین‌المللی: دلایل، ارتباط
و تطبیق دو رژیم

- مشکلات توصیف نوع درگیری

- نتایج عملی مشکلات توصیف

درس چهارم: اجرای حقوق بین‌الملل

بشردوستانه

- ضرورت اتخاذ تدابیر ملی در زمان
صلح

- کنترل و نظارت توسط کمیته
بین‌المللی صلیب سرخ

- نقش سازمان ملل متحد: قطعنامه‌های
راجع به درگیری و عملیات بشردوستانه
- تعقیب جنایات جنگی توسط
دادگاه‌های ملی، دادگاه‌های اختصاصی و
دیوان بین‌المللی کیفری (ص ۱۴۶۱).

فصل سوم: مطالعه مسایل حقوق

بین‌الملل بشردوستانه در دوره‌های

عمومی حقوق بین‌الملل

در این فصل ۱۹ مبحث با عناوین ذیل
عنوان شده است: ماهیت حقوق بین‌الملل،
منابع حقوق بین‌الملل، موضوع حقوق
بین‌الملل، سازمان ملل متحد، حقوق و
تکالیف بنیادین دولت‌ها، حقوق بین‌الملل
و حقوق داخلی، حقوق معاهدات، اعمال
یکجانبه، حقوق روابط دیپلماتیک،
صلاحیت دولت‌ها و محدودیت‌های آن،
حقوق دریاها، حمایت بین‌المللی از افراد،
مسئولیت دولت، حقوق بین‌الملل
اقتصادی، حقوق حمایت از محیط زیست،

حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات،
توسل به زور، حقوق خلع سلاح و حقوق
بی‌طرفی.

ذیل هر یک از این عناوین شرح داده
شده که چگونه باید در هر یک از این
دوره‌ها و به هنگام مطالعه و تدریس این
موضوعات، موضوع حقوق بین‌الملل
بشردوستانه را در مطالب آموزشی گنجانند.
برای نمونه، در مبحث «حمایت بین‌المللی
از افراد» باید عناوین ذیل در مورد حقوق
بین‌الملل بشردوستانه گنجانده و تدریس
شود: توسعه تاریخی حقوق بین‌الملل
بشردوستانه،^(۱) وضعیت اشخاص مورد
حمایت در حقوق بین‌الملل بشردوستانه،^(۲)
تطبیق وضعیت قربانیان جنگی به موجب
حقوق بین‌الملل بشردوستانه و حقوق بشر
بین‌المللی،^(۳) نقش ارگان‌های حقوق بشری
در اجرای حقوق بین‌الملل بشردوستانه.^(۴)
(ص ص ۱۴۶۹-۱۴۶۳)

فصل چهارم: مطالعه حقوق بین‌الملل بشردوستانه در دوره‌های ویژه حقوق بین‌الملل

در این فصل مباحثی در خصوص تدریس
حقوق بشردوستانه در دوره‌های ویژه

حقوق بین‌الملل گنجانده شده و گفته شده
است که چه مباحثی از حقوق بشردوستانه
باید در هر یک از این دوره‌های ویژه
تدریس شود. مضافاً اینکه منابع لازم برای
آموزش مطالب برنامه‌ریزی شده از میان
مطالب کتاب ارجاع داده شده است.

این دوره‌های ویژه مشتمل بر شش
دوره و عبارتند از: عناصر امکان‌پذیر
حقوق بین‌الملل بشردوستانه در یک دوره
سازمان‌های بین‌المللی، عناصر امکان‌پذیر
حقوق بین‌الملل بشردوستانه در دوره
حقوق بشر، عناصر امکان‌پذیر حقوق
بین‌الملل بشردوستانه در دوره حقوق
کیفری، عناصر امکان‌پذیر حقوق بین‌الملل
بشردوستانه در دوره حقوق بین‌المللی
کیفری، عناصر امکان‌پذیر حقوق بین‌الملل
بشردوستانه در دوره حقوق پناهندگان و
عناصر امکان‌پذیر حقوق بین‌الملل
بشردوستانه در دوره راجع به تاریخ حقوق
بین‌الملل.

برای نمونه، عناصری از حقوق
بین‌الملل بشردوستانه که می‌تواند در دوره
حقوق بشر آموزش داده شوند عبارتند از:
پیشرفت تاریخی حقوق بین‌الملل
بشردوستانه به عنوان نخستین شکل

حمایت از افراد در حقوق بین‌الملل؛ منابع حقوق بین‌الملل بشردوستانه؛ جهان‌شمولی و نسبیت‌گرایی فرهنگی؛ حقوق مورد حمایت شامل حق حیات، ممنوعیت رفتارهای غیر انسانی و خفت‌بار، حق آزادی فردی، حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و حقوق جمعی؛ تخلفات مجاز و ممکن؛ مکانیسم‌های اجرایی شامل مکانیسم‌های غیر قراردادی، مکانیسم‌های قراردادی، سازمان‌های غیر حکومتی و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و معرفی دولت‌ها به عنوان مجریان و حامیان حقوق بشر.

فصل پنجم: آموزش حقوق بین‌الملل بشردوستانه در دانشکده‌های خبرنگاری

در این فصل نیز یک برنامه ۲۰ جلسه‌ای برای آموزش حقوق بشردوستانه در دانشکده‌های خبرنگاری تدوین و تنظیم شده و محتوای آموزشی لازم برای هر جلسه تدریس به تفکیک معین شده است.

روش استفاده کتاب

این کتاب را به دو روش می‌توان مورد استفاده قرارداد: یکی براساس موضوع و

دیگری براساس درگیری‌های مسلحانه. در روش استفاده از کتاب براساس موضوع به دو طریق می‌توان عمل کرد: خواننده می‌تواند نخست به فهرست مطالب مراجعه کرده و شماره صفحاتی را که به موضوع ارجاع می‌دهند بیابد و یا می‌تواند از بخش ضمیمه کتاب استفاده کند که به قسمت مرتبط بخش یک ارجاع می‌دهد. پس از یافتن موضوع در بخش نخست چهار نوع اطلاعات در دسترس خواهد بود. خواننده براساس موضوع یا زیر موضوع می‌تواند یک متن مقدماتی، یک کتابنامه و فهرستی از قضایا و اسناد مرتبط را بیابد (هرجا که تعداد قضایا و اسناد مرجع زیاد باشد مهم‌ترین آنها پررنگ‌تر نوشته شده‌اند). این قضایا و اسناد در بخش دوم ذکر شده‌اند. برای نمونه، اگر خواننده بخواهد اطلاعاتی در مورد «اهداف نظامی» کسب کند، نخستین قدم این است که در بخش ضمیمه به جستجوی این اصطلاح پردازد که در این بخش به صفحه ۱۶۱ بخش نخست ارجاع شده است. تحت عنوان اهداف نظامی، خواننده می‌تواند دو نوع اطلاعات بیابد:

نخست یک توضیح ابتدایی و دیگری ارجاع به برخی قضایا که می‌تواند در صفحات مذکور در بخش دوم یافت شوند.

راه دوم برای استفاده از کتاب براساس درگیری‌های مسلحانه است. اگر خواننده علاقه مند به مطالعه درگیری خاصی باشد می‌تواند به فهرست عناوین بخش دوم نگاه کند. قضایای مندرج در این بخش به ترتیب جغرافیایی و زمانی ذکر شده‌اند.

خواننده می‌تواند ذیل عنوان یک کشور یا درگیری خاص، ارجاعی به چندین کیس و سند بیابد که حقوق بین‌الملل بشردوستانه را در آن مورد شرح می‌دهند. برای نمونه اگر خواننده بخواهد اطلاعاتی در مورد جنگ دوم خلیج فارس (۱-۱۹۹۰) کسب کند می‌تواند به فهرست مندرجات بنگرد که به هفت قضیه ناشی از این جنگ اشاره می‌کند.

کیفری برای یوگسلاوی سابق، قضیه تادیچ، پاراگراف ۸۱ و پاراگراف‌های ۶۰۸-۵۸۰؛ صفحه ۷۰۵ کیس شماره ۷۸ در مورد هلند.

یادداشت‌ها:

۸. صفحه ۲۶۳ در مورد حقوق بین‌الملل بشردوستانه و حقوق بشر بین‌المللی؛ صفحه ۲۶۴ در مورد زمینه مادی اجرا: تکمیل‌گری؛ صفحه ۲۶۶ در مورد روابطی که تحت تأثیر واقع می‌شوند؛ صفحه ۲۶۶ در مورد حقوق مورد حمایت؛ صفحه ۲۶۹ در مورد اجرا.
 ۹. صفحه ۲۶۹ در مورد اجرا، همچنین صفحه ۱۰۴۲ کیس شماره ۱۴۳ مربوط به کمیسیون آمریکایی حقوق بشر، پاراگراف‌های ۱۷۰-۱۵۷.

1. SUGGESTED READING: DOSWALD - BECK, L. & VITE, S., "International Humanitarian Law and Human Rights Law" in IRRC, No. 293, 1993, pp 94-119. EL KOUHENE., Les garanties fondamentales de la personne en droit humanitaire et droit de l'homme, Dordrecht, Martinus nijhoff Publishers , 1998, 258 pages. HADDEN, T., & HARVEY, C., "The Law of Internal Crisis and Conflict," in IRRC, No. 883, 1993, pp. 119-134.

2. Document No. 34, Minimum Humanitarian Standards. {cf. b., paras. 50-57} p. 519.

3. Case No. 30, ICRC, Disintegration of State Structures, p. 482.

Document No. 34, Minimum Humanitarian Standards, p. 519.

Case No. 184, India, Peoples Union for Civil Liberties v. Union of India. p. 1399.

SUGGESTED READING: EIDE, A., ROSAS, A. & MERON, T., "Combating Lawlessness in Gray Zones Through Minimum Humanitarian Standards," in AJIL, Vol. 89 (1), 1995, pp. 215-223. GASSER, H. - P., "A Measure of Humanity in Internal Disturbances and Tensions: Proposals for a Code of Conduct," in IRRC, No. 262, 1988, pp. 35-38.

4. Case No. 180, Turkey, Hostilities against the PKK, p. 1386.

5. Document No. 34, Minimum Humanitarian Standards, {cf. B., paras. 59-64} p. 519.

۶. بنگرید به صفحه ۹۷ راجع به توسعه

تاریخی حقوق بین‌الملل بشردوستانه.

۷. بنگرید به صفحه ۹۲ در مورد قلمرو

شخصی اجرا؛ صفحه ۲۶۸ در مورد قواعد

حقوق بین‌الملل بشردوستانه که مشمول حقوق

بشر بین‌المللی نیستند؛ همچنین صفحه ۱۱۵۹

مربوط به کیس شماره ۱۶۰، دیوان بین‌المللی